

בענין המקדש ע"מ שאעשה עמך כפועל

הרב ישראל דזימטרובסקי

גמ' קדושין דף מ"ח ע"א נימא כתני תנאי דתניא עשה לי שירים ונזמים ותבעות ואקדש אני לך כיון שעשאן מקודשת דברי ר"מ חזכ"א אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה, וכו'. וש"מ במקדש במלוה קמיפלגי וסברי דכ"ע ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וכו' לא דכ"ע מקדש במלוה אינה מקודשת והכא בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קמיפלגי מר סבר אינה לשכירות אלא בסוף ומר סבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וברש"י שם ד"ה אלא במקדש במלוה קמיפלגי כתב רז"ל והכא מאי מלוה איכא דקסברי כולהו ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. כל פרוטה כשנגמרה נתחייב בה בעל המלאכה לפועל בשכירות עשיית המלאכה הילכך כשמחזירין לה ההוא הויא לה מלוה למפרע. עכ"ל.

ומבאר מדברי הגמ' דלמ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף מקרי מקדש במלוה, ולמ"ד אינה לשכירות אלא בסוף לא מקרי מקדש במלוה. ודברי הגמ' לכאורה צ"ע דמ"מ אמאי לא מקרי מקדש במלוה למ"ד אינה לשכירות אלא בסוף. הרי סוף סוף בשעת הקדושין אינו נותן לה שום חפץ או כסף, ואינו מקדשה אלא במחילת החוב, וכיון דקיי"ל המקדש במלוה אינה מקודשת אמאי הוי מקודשת.

והנה ברש"י מ"ח ע"ב כתב בד"ה אינה לשכירות אלא לבסוף כתב רז"ל כשמחזירין לה והרי לשם קידושין הוא מחלו אצלה ואין כאן מלוה כשמחזירין לה עכ"ל. ועיין בפני יהושע כאן שכתב על דבור רש"י זה רז"ל כוונתו בזה דלא דמי כלל לשאר מלוה דאינה מקודשת אפילו בהנאת מחילה אא"כ אמר בפירוש בהנאת מחילת מלוה כמ"ש רש"י לעיל בפ"ק דף ס' ע"ב אלא דשאני התם דכל היכא שלא אמר בפירוש אמרינן דעתה אמלוה שעיקר המעות שכבר היה קנוי לה מקודם שקדשה, כדפרישית לעיל באריכות משא"כ הכא שלא נתחייבה לו מקודם אלא עכשיו בשעה שמחזיר הכלי ומסרו לידה, וא"כ הרי אומר לה בפירוש שמקדשה באותן מעות שלא נתחייב לו בהם, א"כ המלוה ותמחילה באין כאחת ומשום הכי מקודשת עכ"ל. נראה להדיא מדבריו שמפרש דלמ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף מקודשת מדין הנאת מחילת מלוה, ואמרינן סתמו כפירוש שכתתו בהנאת מחילת מלוה. ודבריו חזקים דברש"י משמע דלמ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף לא מקרי כלל מקדש במלוה. וגם ההבדל בין מ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף לבין מ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף חזק מאד לפירוש.

והנה לכאורה היה נראה לפרש דאינו מקדשה במחילת החוב אלא בנתינת הפעולה דגם נתינת פעולה מקרי נתינת חפץ, אלא דבהא פליגי דלמ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף מקרי נתינת

הפעולה בכל הכאת מכוש ומכוש, ולכך מתחייב על כל הכאת מכוש בתשלומין. ולמ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף לא מקרי נתינת הפעולה בכל הכאת מכוש, אלא נודנת כל הפעולה היא ברגע גמר כל המלאכה ובשינוי קצת אפשר לומר דלמ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף כל הכאת מכוש מקרי נתינת פעולה בפני עצמה והתשלום עבור יום שלם הוא עבור הרבה נתינות חלוקות, ולכך מתחייב לשלם על כל מכוש. משא"כ למ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף עבודה של כל היום מקרי נתינת פעולה אחת אלא שמעשה נתינה זה נמשך יום שלם ולכן מתחייב רק בגמר הנתינה. נמצא דלמ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף הרי הוא נותן לה חפץ בתורת קדושין אלא שמעשה הנתינה נמשך זמן מסוים ובגמר מעשה הנתינה היא מתקדשת. נמצא דלמ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף הרי גמר נתינת כל הפעולה בשעת הקדושין, משא"כ למ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף הרי הוא נותן לה את הפעולה טיפין טיפין קודם גמר הקדושין נמצא שבשעת הקדושין כבר חייל על כל הנתינות הקודמות שם מלוה ולהכי לא מהני.

והא דלא מיקדשא עכ"פ מדין הרי את מקודשת לי באלו והיתה אוכלת ראשונה דמבואר לעיל דף מו ע"א דמקודשת כבר הקשה כן הרשב"א בסוגיין בע"כ בד"ה מר סבר ותיריך דהתקדשי לי באלו שאני הואיל ואיתנהו כוליהו קמן מונה והולך הוא, אבל שכירות הואיל ובשעה דאיתיה להאי לייתה להאי לא חזיא לאצטרופי עיי"ש.

אמנם מדברי הרשב"א לקמן דף נ"ט ע"א אע"פ שנתעכלו המעות לא משמע כן שכתב שם וז"ל וטעמא דמלתא דלשם קדושין ניתנו בתחלתן אע"פ שבשעה שראוין לחול אינן בעולם מ"מ כיון שלא נגמר הקנין יש עליה להחזירם רואים אנו אותם כאילו הן בעין. ובאותה תנאה היא מתקדשת וכעין שהיא מתקדשת בהנאת מלוה ומשא"כ במלוה דעלמא הואיל ובשעת מתן מעות לא נתנו לקדושין אלא להלוואה, ומסתברא דהיינו נמי טעמא דעשה לי שירין ונזמין וטבעות דמקודשת למ"ד אינה לשכירות אלא בסוף דאע"ג דמ"מ שכירות זה אינו בעולם ומחוסר גביינא היא אפ"ה כיון דלא ירד בו לדעת מלוה והנאת שכירות ישנה בעולם שאם לא תתקדש לו צריכה ליתן לו שכירותו, רואין אנו אותו כאלו הוא בעינו להתקדש בו ואע"פ שאינו נראה כן מן הירושלמי עכ"ל. הרי דמשמע מדבריו שאינה מתקדשת ע"י עצם נתינת הפעולה אלא במחילת החוב ומ"מ אין כאן חסרון של מקדש במלוה משום שלא ירד בו לדעת מלוה וכמבואר בדבריו.

אמנם דבריו צ"ע דמכיון דקיי"ל המקדש במלוה אינה מקודשת ובמה שנפטרת מחוב אינה מתקדשת ובעינן דקא נתינת חפץ בשעת הקדושין מאי מהני הא דלא ירד בו לתורת מלוה הרי סוף סוף לא קבלה כלום ורק נפטרה מחוב ושאינו מקדש לאחר ל' שבשעת מעשה הקדושין נתן לה כסף בעין.

ואשר יראה לומר בזה דהנה כתב ר' שמעון שקאפ בספרו על קדושין סימן ו' וסימן ז' שישוד דין קנין כסף הוא שע"י נתינת הכסף למוכר או לאשה נעשה חיוב להחזיר תמורה, ובמקום לשלם כסף כתמורה חייל קדושין, או מכר, כלומר שזה הוי במקום פרעון ובההוא משלם את

התמורה. והא דלא מהני קדושין במלחה ונאמר שהקדושין יהיה במקום פרעות היינו משום שיש דין נוסף שצריך שנתנת הכסף תהיה לשם ענין זה שיחולו קדושין. אמנם לא נתבאר היטב בדבריו נתינה זו מה טיבה. ולכאורה צריך לומר בכונתו שישנם שני דינים בכסף קדושין דין אחד עצם נתינת הכסף לשם קדושין שהאשה תקבל כסף כמו שמפרשים בפשיטות. ודין נוסף שצריך שהכסף יחייב תמורה ובמקום שיחול חוב חלים קדושין, כלומר שחלות הקדושין שום קבלת זכות אישות באשה יהיו כפרעון עובר קבלת הכסף.

אמנם אפשר לומר פירוש אחר בדבריו דבאמת כל יסוד דין כסף קדושין הוא רק הדין השני שזכרנו שבמקום חוב חלים קדושין וכנ"ל, והא דבעינן שתהיה נתינת הכסף לשם ענין זה שיחולו הקדושין ולא מהני מלוה היינו מטעם אחר.

דהנה לכאורה כשהלוה מקבל כסף וחל עליו דין לשלם תמורה ועל כן חייל עליה מיד חיוב לשלם כסף והנה לאחר זמן כשאנו דנים מאיזה טעם הוא חייב לשלם, לכאורה יש שתי סבות שמכוחן הוא חייב לשלם. דין אחד משום שכבר חל עליו מקודם חיוב לשלם וחשוב זה לא פקע, ועוד דין שזה שהוא קבל אתמול כסף זה עצמו סבה גם היום לחייב אותו לשלם תמורה אפילו אם מאיזה טעם שהוא לא חל עליו חיוב בשעת קבלת הכסף. אמנם נראה שאע"פ שביסוד הדברים זה נכון, מ"מ למעשה אין זה נכון משום שלאחר הפרעון אין המלוה יכול לתבוע את הלוה להחזיר את החוב משום שהרי הוא כבר השלים חיובו, הוא הדין שזה נופא שמיד בזמן קבלת הכסף כבר קבל המלוה זכות לגבות כסף אצל הלוה, הרי כבר קבל המלוה תמורה עובר כספו, שהיא זכות הגביה מאת הלוה. ולאחר זמן חייב הלוה רק להשלים את חיובו ולקיים את זכות הגביה של המלוה, וממילא פטור מלשלם תמורה עובר עצם קבלת הכסף שהרי כבר שלם תמורה וכנ"ל. נמצא לפ"ז שלאחר זמן חיוב הלוה הוא רק להשלים את זכות הגביה של המלוה, וא"כ אם זכות הגביה של המלוה הוא לקבל כסף א אפשר להשלים את החיוב הנ"ל רק בכסף או בשוה כסף ולא בשום דבר אחר, משא"כ אם עדיין לא חל חוב לשלם כסף מאיזה טעם שהוא הרי עדיין ישנה תביעה שקבלת ממני כסף ואתה חייב לי תמורה ותמורה זו יכולה להיות ע"י נתינת כל דבר שבעולם שיכול לחול ע"י נתינת שם פרעון, וא"כ מכוחן שגם קבלת זכות אישות באשה נחשב לקבלת תמורה אפשר לתת תמורת הכסף שקבל זכות אישות באשה ולכן חלים הקדושין. נמצא לפ"ז שזה שאי אפשר לקדש במלוה היינו משום שבזמן ההלואה כבר חל על הלוה חיוב לפרוע כסף או שוה כסף - שזה הוא החיוב הרגיל שחל ע"י קבלת הכסף - ולאחר מכן כבר אין על הלוה דהיינו האשה חיוב לשלם תמורה עובר עצם קבלת הכסף אלא רק חיוב להשלים את החיוב שחל דהיינו לשלם כסף א שוה כסף ועל כן לא חלים קדושין, ולכן צריכה הנתינה עצמה להיות לשם קדושין לקבוע שהתמורה עובר הכסף לא תהיה חוב של כסף אלא קבלת זכות אישות באשה, דהיינו קדושין. ולפ"ז אם היתה הלואה אלא שמאיזו סבה שהיא לא חל שום חוב כך שעדיין יש על הלוה חיוב לשלם עובר עצם קבלת הכסף אפשר לקבוע שחיוב זה יושלם ע"י קבלת זכות אישות באשה דהיינו

קדושין, וא"כ למ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף אפילו נאמר שנתנית הפעולה היא בכל רגע, מ"מ מכיון שישנו דין שלא חל שום חיוב עד גמר העבודה הרי בזמן גמר העבודה יש לפועל זכות גבית כסף מאת מי שהוא עובד אצלו עד גמר העבודה הרי בזמן גמר העבודה יש לפועל תביעה לקבלת תמורה עבור עצם נתינת הפעולה ולכן אפשר לקבוע שפרעון זה יעשה ע"י חלות קדושין ולכן חלים קדושין.

אמנם למ"ד ישנה לשכירות מוחללה ועד סוף שבכל רגע חל חוב כבר אין תביעה עבור עצם נתינת הפעולה ולכן הוי כמקדש במלוה שאינה מקדשת, ולפי דרך זו לכאורה נראה דלמ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף אין צריך לומר לאשה בתחלת הפעולה שעושה הפעולה ע"מ שתתקדש לו אלא אפילו עשה הפעולה סתם, אם קודם גמר הפעולה דהיינו קודם חלות החיוב אמר לה שבמקום שיחול חוב כסף יחולו קדושין מהני. אמנם מלשון הרשב"א שהובא דבריו לעיל שכתב וז"ל אפ"ה כיון דלא ירד בו לדעת מלוה והנאת שכירות ישנה בעולם, עכ"ל. מוכח שצריך לקבוע זאת קודם שהתחיל במלאכתו שהפרעון יהיה ע"י קבלת חלות קדושין, אבל אם לא קבעו כן בתחלת הפעולה, הרי אע"פ שלא חל חוב עד גמר הפעולה לא מהני משום דבעינן שתהיה חייבת לפרוע רק בדרך של חלות קדושין ולא באופן אחר, וזה רק אם נקבע כך מראש בתחלת הפעולה, אבל למ"ד ישנה לשכירות מוחללה ועד סוף לא מהני מה שיקבעו מראש שהפרעון יהיה רק ע"י חלות קדושין משום שמיד לאחר הכאת מכוש ראשונה חל חיוב פרעון בפועל ומכיון שלא יכול אז לחול קדושין בהכרח חל מיד חוב ממון ובזמן הקדושין כבר הוי מלוה. ולכן לא הוי מקדשת וכנ"ל.